

ВИСНОВОК
про наукову та практичну цінність дисертації
Корсакевича Святослава Сергійовича
на тему «Психологічні особливості самовизначення молоді щодо участі у
виборчому процесі»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – психологія

1. Актуальність.

Актуальність теми дослідження зумовлена складністю і маловивченістю поняття електорального самовизначення української молоді. Це питання додатково ускладнюється в умовах війни, демографічної кризи, нових інформаційних та економічних викликів, що часом створює перешкоди для незаангажованого аналізу політичних подій та раціонального ухвалення електоральних рішень молоддю. Соціальна та наукова цінність проблеми самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі та необхідність уточнення окремих теоретичних положень в цій проблематиці в межах саме політичної психології, її актуальність і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

У теоретичній частині дисертації автор, систематизуючи роботи українських та зарубіжних науковців, здійснив аналіз проблеми самовизначення та психологічних особливостей самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі. Дисертантом було уточнено окремі теоретичні положення феномену самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі, зокрема розглянуто структуру феномену, яка включає когнітивний, афективний, поведінковий компоненти електорального самовизначення, виявлено типи виборця та відмінності між ними за рівнем рефлексії, політичної участі, виокремлено психологічні особливості самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі, запропоновано програму супроводу самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі, яка б сприяла більш відповідальному ставленню молоді до виборчого процесу та усвідомленню значимості власної електоральної позиції.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Об'єктом даного дослідження є політичне самовизначення молоді. Предметом є психологічні особливості самовизначення молодих людей як учасників виборчого процесу.

Робота тісно пов'язана з проблематикою науково-дослідної роботи відділу психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України в межах наукових тем «Психологічні стратегії адаптації спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту» (2016-2018) – державний реєстраційний номер теми 0116U003300, «Соціально-психологічні ефекти взаємодії спільнотних ідентичностей в умовах міждержавного воєнно-політичного протистояння» (2022-2024) – державний реєстраційний номер теми 0122U000841.

3. Наукова новизна отриманих результатів є безсумнівною, адже тема психологічних особливостей самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі є недостатньо вивченою, особливо враховуючи психологічні аспекти даного феномену. Виборча позиція молоді, її усвідомленість стають підґрунтям для майбутніх державотворчих процесів, відповідальність та активність молоді під час участі у виборчих процесах формують політичні сили, від яких залежить подальший вектор розвитку держави.

Наукова новизна дослідження полягає у розкритті трикомпонентної моделі самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі. Самовизначення щодо участі у виборчому процесі розглядається здобувачем як: 1) процес визначення та реалізації власної електоральної позиції, що складається з усвідомлення та рефлексії власних електоральних поглядів та інтересів, своєї виборчої позиції; 2) реалізація емоційного ставлення до виборчого процесу, електоральної ситуації, об'єкта виборів, себе як виборця; 3) електоральна активність чи пасивність виборця, що зумовлює електоральне волевиявлення окремого громадянина відповідно до умов виборчого процесу. Автором виявлено типи виборця: реактивно-інерційний, ідеалістичний, емоційний, раціональний, апатичний (аморфний). У роботі встановлено та обґрунтовано психологічні особливості самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі (когнітивна індиферентність, когнітивне залучення, емоційна лабільність, емоційна чутливість та активна партиципація). Встановлено наявність зв'язків між типом виборця та рівнем розвитку рефлексії, мотивації соціального схвалення, рівнем політичної участі. Також дисертантом було уточнено уявлення про структуру самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі, що включає когнітивний, афективний, поведінковий компонент, розширено систему знань про сутність і зміст феномену політичного самовизначення, зокрема самовизначення щодо участі

у виборчому процесі, розширено систему наукових уявлень про політичну та виборчу активність молоді.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Здобувач вибудовує своє дослідження на основі аналізу численних наукових підходів, що демонструє його обізнаність з результатами як фундаментальних, так і найновіших наукових досліджень, це в свою чергу, дає змогу доповнити наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців власними результатами.

Цінним є те, що дисертант поєднує в роботі використання кількісного та якісного аналізу отриманих результатів дослідження, з упорядкуванням вибірки за типом виборця, описом цих виборців та притаманними їм психологічними особливостями. Отримані дані розширюють уявлення про феномен електорального самовизначення та психологічних особливостей самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі, що може стати підґрунтям для подальших наукових пошуків, практичних форм роботи з метою вирішення завдань пов'язаних із тематикою дослідження. Також доцільним є використання запропонованої автором програми психологічного супроводу актуалізації самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі, її окремих модулів, в діяльності працівників та керівників партиципаційних проєктів для молоді, в діяльності психологів, педагогів, які працюють в освітніх ініціативах з формування громадянських компетентностей молоді. Основні положення дослідження можуть бути використані при розробці та викладанні освітніх програм «Політологія», «Політична психологія» та «Соціальна психологія».

Окремо слід відзначити творчий і міждисциплінарний підхід автора до написання роботи, логічність викладення матеріалу, що свідчить про особисту зацікавленість автора темою дослідження.

5. Використання результатів роботи. Матеріали дисертації пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських та місцевих науково-практичних конференціях: XIV International scientific and practical conference of Multidisciplinary research «The problem of political self-determination of youth: psychological features» (Bilbao, Spain, 21-24.12.2020); X International scientific and practical conference «Participation in the electoral process: self-perception, self-determination and representation of young people» (Varna, Bulgaria, 07.06.2021); X Міжнародна науково-практична конференція «Психолого-педагогічний

супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти» (Київ, Україна, 21.05.2021); VIII Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Наукова молодь-2020» (Київ, Україна, 21.10.2020); Всеукраїнська відкрита науково-практична конференція «Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні» (Київ, Україна, 17.11.2021); Всеукраїнська наукова студентська конференція «Дослідницькі інновації» (Київ, Україна, 04.06.2021); на звітних сесіях та засіданні лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (Київ, Україна, 04.07.2023)., на засіданнях лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (2019–2023).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі, засвідчена активною присутністю у науковій спільноті та підтверджена відповідними документами.

Дисертаційна робота виконана у відділі психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, науковий керівник – Губеладзе Ірина Гурамівна, доктор психологічних наук, завідувач відділу психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота С.С. Корсакевича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.

За результатами досліджень опубліковано 15 одноосібних наукових праць, у тому числі 3 статті, що внесені до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів та 1 стаття, опублікована у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до ОЕСР та/ або Європейського Союзу, 11 тез доповідей в збірниках матеріалів конференцій.

А) Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Корсакевич, С. (2020). Політичне самовизначення молоді: соціально-

психологічні особливості. Проблеми політичної психології, 23 (1), 183–194. doi: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol23-Year2020-52> .

2. Корсакевич, С. (2021). Уявлення молоді про себе як про виборця у контексті політичного самовизначення: емпірична модель і її конфігурація. Наукові перспективи, 10 (16), 402–411. doi: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-10\(16\)-402-411](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-10(16)-402-411).

3. Korsakevych, S. (2021). Psychological features of young people's perception of themselves as voters: a cognitive component. Bulletin of Postgraduate education. Issue «Social and behavioral sciences», 18 (47), 65–78. doi: [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-18\(47\)-65-78](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-18(47)-65-78).

4. Korsakevych, S. (2021). Self-determination in the conditions of the political system of Ukraine: reflection, political participation and political experience. Věda a perspektiv, 1 (1), 229–236. doi: [https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-1\(1\)-228-236](https://doi.org/10.52058/2695-1584-2021-1(1)-228-236)

Б) Опубліковані праці апробаційного характеру:

Корсакевич, С. (2021). Застосування факторного та кластерного стат.-мат.методу в ході дослідження психологічних особливостей молоді виборчого самовизначення молоді або типологія сучасного виборця. ІХ Всеукраїнська наукова конференція «Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави» (м. Київ, 24–25 листопада 2021 р.). Київ: ІСПП НАПН України.

2. Корсакевич, С. (2021). Конфігурація самовизначення молоді у виборчому процесі: психологічні особливості – The configuration of self-determination of young people in the electoral process: psychological features. X Міжнародна науково-практична конференція «Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти» (м. Київ, 21 травня 2021 р.). Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

3. Корсакевич, С. (2021). Нормативно-правові акти (НПА) України, їх наслідки, як інструмент впливу на психіку громадян: екологічність та перспективи. Всеукраїнський науково-методичний семінар: «Безпека особистості в цифровому середовищі: правові, психологічні та технологічні аспекти» (м. Київ, 07 квітня 2021 р.). Київ: Державний науково-дослідний інститут МВС України.

4. Корсакевич, С. (2020). Проблема самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі. Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Наукова молодь-2020» (м. Київ, 21 жовтня 2020 р.). Київ: ФОП Ямчинський О. В.

5. Корсакевич, С. С. (2022). Проект з громадянської освіти і політичної просвіти дітей і молоді, молодших 18 років «М18 – Ми можемо більше». Збірник наукових робіт учасників Всеукраїнського круглого столу «Комунікація і спілкування в XXI столітті» (22 лютого 2022 р.). Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_29.

6. Корсакевич, С. (2020). Психологічні особливості самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі». Збірник матеріалів наукової конференції «Наукові досягнення молоді: особливості та перспективи» (м. Тернопіль, 19 червня 2020 р.) (с. 102–103). Тернопіль: ФОП Гуляєва В. М.

7. Корсакевич, С. (2021). Психологічні технології легітимації політичної влади і державницьких рішень в політичній комунікації. Всеукраїнська відкрита науково-практична конференція «Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні» (м. Київ, 17 листопада 2021 р.). Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

8. Корсакевич, С. (2019). Теоретичний аналіз політичного самовизначення як однієї з умов для власного волевиявлення молоді у виборчому процесі. II Всеукраїнський конгрес із соціальної психології (з міжнародною участю) «Соціальна психологія сьогодні: здобутки і перспективи» (м. Київ, 7–8 листопада 2019 р.). Київ: ІСПП НАПН України.

9. Корсакевич, С. (2021). Форма прямої демократії та механізм вирішення конфліктних питань місцевого значення – місцеві референдуми. V Всеукраїнська конференція «Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості» (м. Київ, 10 грудня 2021 р.) (с. 325-331). Київ: АМУ.

10. Korsakevych, S. (2020). The problem of political self-determination of youth: psychological features. XIV International scientific and practical conference «The problem of political self-determination of youth: psychological features», «Multidisciplinary research» (Bilbao, Spain, 21–24 December 2020) (pp. 429-431). Bilbao: Library of Congress Cataloging-in-Publication.

11. Корсакевич, С. (2021). Participation in the electoral process: self-perception, self-determination and representation of young people. X International scientific and practical conference (Varna, Bulgaria, 07 June 2021), Varna.

Отже, вважаємо, що дисертаційна робота С.С. Корсакевича «Психологічні особливості самовизначення молоді щодо участі у виборчому процесі», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм змістом, оформленням та практичною цінністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Головуючий розширеного засідання
відділу психології мас і спільнот
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,
кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник відділу
психології мас і спільнот Інституту соціальної та
політичної психології НАПН України

Л.М. Коробка

